

Dyskusja o uczelniach niepublicznych w Polsce

Zasada konwergencji sektorów publicznego i niepublicznego w szkolnictwie wyższym¹

Jednym z ważnych elementów projektu środowiskowego „Strategii rozwoju szkolnictwa wyższego 2010–2020” jest zasada konwergencji sektorów – publicznego i niepublicznego. Oznacza to dążenie (w stopniu możliwym ze względu na ogólne uwarunkowania prawne) do zapewnienia równych reguł konkurencji uczelni.

Kwestie ważne dla uczelni niepublicznych znalazły się w wielu konkretnych propozycjach. W tym artykule dokonamy wyboru jedynie tych najważniejszych.

Zgodnie z naszymi założeniami, uczelniami publicznymi będą te szkoły wyższe, które nadal będą działały na podstawie tworzących je ustaw – i przez to będą pozostawały w typowym zarządzie publicznoprawnym, zapewniającym, ze względu na wymogi bezpieczeństwa edukacyjnego państwa, ich istnienie (tj. np. nadal będą pozostawały uczelniami wyłączonymi spod upadłości). Wszystkie pozostałe szkoły wyższe będą mogły mieć jednakowy co do zasady status zarządu prywatnoprawnego – z określonymi w statutach, w granicach wynikających z ustawy, uprawnieniami założyciela – którym mógłby być także Skarb Państwa, określone inne państwowe osoby prawne (w tym np. PAN), jednostki samorządu terytorialnego i inne samorządowe osoby prawne. Ponadto, zainteresowana uczelnia o statusie szkoły wyższej publicznej mogłaby uzyskać status uczelni niepublicznej Skarbu Państwa, natomiast uczelnia niepubliczna – uczelnia publicznej. Należy tu podkreślić, że wprowadzenie statusu uczelni niepublicznej Skarbu Państwa nie byłoby formą prywatyzacji uczelni – Skarb Państwa zachowałby bowiem prawa własnościowe w odniesieniu do mienia przekształconej uczelni, a jego interesy byłyby chronione przez przedstawicieli ministra w radzie powierniczej o uprawnieniach rady nadzorczej, która w wyniku takiego przekształcenia musiałaby działać w uczelni.

Opcja zmiany własnego statusu przez uczelnię publiczną w uczelnię niepubliczną Skarbu Państwa stanie się dla niej nową szansą odnalezienia się na rynku usług edukacyjnych. Dotyczy to sytuacji, gdy dana uczelnia publiczna nie będzie w stanie pozyskiwać środków publicznych na finansowanie studiów stacjonarnych w wyniku konkursu, w ramach zróżnicowanego zbioru strumieni środków oferowanych szkołom wyższym przez Agencję Rządową (AR), której powołanie, z zadaniem kontraktowania studiów, przewiduje nasza strategia. Podobnie, odwrotna zmiana statusu uczelni z niepublicznej w publiczną, zwłaszcza w obliczu zagrożeń demograficznych, stworzy szansę na utrzymanie procesu kształcenia w przekształconej uczelni. Obie wymienione możliwości służą zachowaniu w szkolnictwie wyższym zasobów edukacyjnych, pozostających w dyspozycji zainteresowanych uczelni. Opcje te symetrycznie i pozytywnie domykają zbiór rozwiązań w odniesieniu do możliwości przekształceń ustrojowych w szkolnictwie wyższym na poziomie instytucjonalnym.

Wprowadzenie nowych reguł dostępu do środków publicznych przez uczelnie publiczne i niepubliczne na zadania dydaktyczne, przebiegać powinno w ramach dwóch kolejnych etapów:

- Etap I: objęcie studentów uczelni niepublicznych, spełniających określone warunki, finansowaniem budżetowym w oparciu o kryteria konkursowe, w celu obniżenia czesnego na studiach stacjonarnych;
- Etap II: objęcie – równocześnie z wprowadzeniem zasady powszechnej współpłatności w uczelniach publicznych – uczelni niepublicznych, spełniających określone warunki, dotacją budżetową w oparciu o kryteria konkursowe, na pokrycie części kosztów prowadzenia studiów stacjonarnych i stacjonarnych studiów doktoranckich z wyodrębnionego strumienia środków w dyspozycji nowopowstałej AR.

W etapie I powinna zostać zatem wykonana dyspozycja ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym*. W etapie II realizowana byłaby zasada swoistej symetrii wobec sektorów publicznego i niepublicznego. Zgodnie z tą zasadą, uczelnie sektora publicznego byłyby w zakresie studiów stacjonarnych finansowane (przez AR) ze środków publicznych (na poziomie limitowanym przez możliwości budżetowe państwa) i dofinansowywane ze środków niepublicznych (w postaci limitowanego powszechnego czesnego). Uczelnie sektora niepublicznego w zakresie studiów stacjonarnych byłyby finansowane ze środków niepublicznych (w postaci limitowanego przez rynek powszechnego czesnego) i dofinansowywane (w sposób limitowany) ze środków publicznych (przez AR). Tym samym wprowadzona zostałaby powszechna zasada współfinansowania studiów stacjonarnych ze środków publicznych i niepublicznych. Dotyczyłoby to tych uczelni publicznych i niepublicznych, które uzyskują finansowanie przedmiotowe (zadaniowe) z odpowiedniego strumienia środków oferowanych przez AR w następstwie swojego wniosku i po spełnieniu wymagań o charakterze konkursowym, określonych dla danego strumienia. Zasady finansowania studiów niestacjonarnych powinny pozostać niezmienione w perspektywie najbliższej dekady.

Spśród innych rozwiązań, zaproponowanych w projekcie środowiskowym, należy wskazać określenie przejrzystych kryteriów zapewniających uczelniom publicznym i niepublicznym otwarty dostęp do przyznawanych w trybie konkursowym środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej. Przewidujemy także wprowadzenie, ważnego wkładem w zadania szkolnictwa wyższego i potencjałem uczelni, parytetu reprezentantów uczelni publicznych i niepublicznych w RGSWiN, PKAiUA i CK, z biernym prawem wyborczym dla osób zatrudnionych w danej uczelni jako podstawowym miejscu pracy. Zgodnie z naszymi założeniami, nastąpi także udrożnienie mechanizmów prawnych umożliwiających pozyskiwanie przez uczelnie niepubliczne nieruchomości komunalnych lub stanowiących własność Skarbu Państwa.

Dodatkowo, przewidujemy wprowadzenie możliwości zawierania przez uczelnie umów na realizację przez nie zadań edukacyjnych z podmiotami zewnętrznymi (prywatnymi i publicznymi) na warunkach rynkowych, w celu uruchamiania dedykowanych programów studiów wyższych, a także studiów doktoranckich „na zlecenie” oraz powierzania uprawnionym podmiotom zewnętrznym (innym uczelniom) realizacji części programu prowadzonych przez siebie studiów.

Naszym celem jest także, upowszechnienie różnych form partnerstwa publiczno-prywatnego (PPP) w szkolnictwie wyższym, m.in. w zakresie finansowania wspólnych przedsięwzięć w uczelniach, w szczególności z wykorzystaniem nowych możliwości partnerstwa uczelni niepublicznych Skarbu Państwa i innych uczelni niepublicznych.

Zbiór przedstawionych propozycji został opracowany z myślą o zapewnieniu warunków do działania i rozwoju tym uczelniom niepublicznym, które spełniać będą warunki wymaganej jakości kształcenia, przejrzystości działania (także w zakresie finansów), realizacji programów rozwojowych itp. Warunki wynikające z zasady konwergencji sektorów muszą być bowiem powiązane z równie wysokimi wymaganiami jakościowymi.

JERZY WOŹNICKI

¹ W artykule przedstawiono wybrane propozycje projektu środowiskowego „Strategia rozwoju szkolnictwa wyższego 2010–2020”.